

Фајфрић Борис*

Историјске чињенице Христовог распећа у време римског намесника Понтија Пилата

Резиме. Распеће Христово десило се у време владавине прокуратора Понтија Пилата, који је тада управљао Јудејом. Пилат је Исусу судио на основу захтева јеврејских старешина, који су га у Синедриону осудили за богохуљење, што се кажњавало каменовањем. Пошто нису имали право да извршавају смртне казне, Исуса су спровели код римског намесника, који је имао право да нареди Његову смрт. Јевреји су Исуса Пилату представили као разбојника и бунтовника, а не као богохулника, јер Пилат тада не би прихватио да суди. Пошто се Исус представљао као Син Божији, што је била титула римског цара, прокуратор је морао прихватити да суди, јер се присвајање царских титула сматрало преступом. Исус је, као разбојник и бунтовник, осуђен казном распећа, које се примењивало само на неримљане и побуњенике.

Кључне речи: Понтије Пилат, Исус Христос, Синедрион, распеће, суђење, прокуратор, првосвештеник, Јевреји.

Велики Петак вернике присећа на дан када је Исус трпео муке, понижења и умро на крсту. У Еванђељима је Христос представљен као неко ко је неправедно осуђен, прво од Јевреја, а касније од Римљана. Он никада није говорио јавно против римске власти, нити их је прозивао, него је чак саветовао да се поштује. Можда се зато Понтије Пилат и устручавао да га осуди на смрт јер на Њему није нашао никакв преступ. Међутим, ипак је пред упорношћу Јевреја попустио и осудио га на смрт распећем. Ипак, он то није учинио без разлога, нити је то могао да учини. Да би осудио некога на смрт, морао је да постоји преступ који би представљао претњу за мир и поредак у царству.

Римски намесници

Управа римских намесника се у Еванђељима спомиње током распећа Христовог, али не и од када су они почели да управљају Јудејом. Зна се да је Јудејом управљао јеврејски краљ Ирод Велики, кога је после смрти наследио његов син Архелај, али се нигде не спомиње долазак намесника. Међутим, Јосиф Флавије говори о доласку намесника и то после свргавања Архелаја са престола (Флавије 2008: књ. 18, 1, 1-6, 781-783).

Архелај је био трећи син Ирода Великог, поред Ирода Антипе и Филипа. Иродовим тестаментом Архелај је био одређен за његовог наследника да управља

* Православни богословски факултет Универзитета у Београду; fajfric.orthodox@gmail.com

Јудејом, док су остала двојица добили Галилеју (Ирод Антипа) и Трансјорданију (Филип). Тестамент је лично потврдио римски цар Август, иако су се неки противили томе. Архелај је наставио крволочну политику свога оца, али не и мудро. Пре него што ће бити потврђен за владара, морао се суочити са побуном у Јудеји, а разлог је био погубљење побуњеника Матије и Јуде. Он је побуну угушио крваво. Самовољно је смењивао свештенике, што је такође изазвало негодовање народа, због чега се у Рим упутила јеврејска делегација захтевајући од Августа да смени Архелаја. Чак су и његова браћа стала против њега. Цар је наредио да се у Рим доведе Архелај, где му је саопштио одлуку о његовој смени и прогону: „*Па након што је Архелај стигао у Рим, Цезар је, пошто је саслушао шта су његови оштришци имали да кажу, и какав је одговор Архелај имао да њему, у исти мах овога његова и одредио да Вијена, град у Галији, буде место његовог пребивања, а ипак ње му је одузео и сав новац*“ (Флавије 2008: књ. 17, 13, 2, 776).

Август је имао велико поштовање према Ироду Великом, па је зато и признао његов тестамент у коме је Архелаја прогласио за наследника. Иначе је Август, као и цареви после њега, будно пратио стање у царству, са циљем да се одржава мирно стање. Он није желео да своју владавину поживи у смиривању побуна, па је многим намесницима издао наређења да по сваку цену очувају мир у царству. Тај задатак је имао и Ирод Велики, а касније и његов син Архелај. Међутим, пошто је избила побуна у Јудеји, а којој је главни разлог био Иродов син наследник, избили су немири у Јудеји који су угушени у крви. Август је прихватио смјену Архелаја јер није био способан да очува мир, као што је то његов отац умео.

Док су Јудеју потресали немири, из далеког Египта се у своју родну земљу вратила света породица: Јосиф, Марија и Исус. Матеј у своме Еванђељу (2, 22-23) спомиње да су се одлучили настанити у крајеве галилејске, у град Назарет, јер су чули да Јудејом влада Архелај, па су се из страха населили у Галилеју. Многи би закључили да је главни разлог њиховог страха била могућност да је Ирод пред смрт рекао своме сину да припази на рођеног Месију. Међутим, тешко да је Ирод тада то могао рећи, јер је пред смрт ретко долазио у контакт са својим синовима, док је покољ деце у Витлејему наредио када је био тешко болестан, а вероватно је и веровао да је војска успела да убије Месију. Архелај вероватно није ни знао да је Исус преживео покољ деце, а можда није био ни заинтересован. Разлог због чега се породица уплашила, јесу немири који су тада избили у Јерусалиму, као и крволочност Архелаја. Зато су се они населили у сигурне крајеве галилејске, где је тада владао Ирод Антипа.

Када је смењен Архелај, римски цареви су за управитеље Јудеје постављали своје римске чиновнике, који су се називали перфектима (praefecti) или прокураторима (procuratores). Јудеја више није била независна кнежевина унутар римског царства, него су се покрајине Јудеја, Самарија и Идумеја претвориле у једну римску провинцију, Јудеју, док су Галилеја и Трансјорданија остале независне кнежевине којима су управљали Иродова два сина: Антипа и Филип. Седиште јудејске провинције се налазило у Цезареји Приморској, док им је привремено седиште у Јерусалиму било у Иродовој палати. Власт коју је римски прокуратор имао обухватала је судство, војску и убирање пореза (Роровић 2007).

Јудејски прокуратор је био подређен управитељу Сирије, јер је територија Јудеје сматрана делом провинције Сирије. Тако је управитељ Сирије Квирин спровео попис становништва Јудеје, не питајући управитеља те области за мишљење. Прокуратори су могли бити смењени од управитеља Сирије, као што је био случај са Понтијем Пилатом. Слично је било и у погледу војске. Управитељ Сирије је имао већи број војника и право да интервенише унутар Јудеје, али само у ванредним ситуацијама и уз дозволу римског цара (Роровић 2007).

Судство

Прокуратор је имао пуну власт да суди у свим цивилним и кривичним парницама, а обухватао је Јевреје, незнабожце и оне који су само боравили у Јудеји. Постојала је извесна аутономија јеврејског судства, у овом случају Синедриона, али је прокуратор био тај који је изрицао смртну пресуду,¹ док то јеврејски судови нису могли (Роровић 2007). Воља Синедриона се поштовала, као што је забрана римских симбола унутар Храма и вођење послова јерусалимске култне општине (Лозе 1986).

Војска

Врховни заповедник војних легија, распоређених по провинцији био је прокуратор. Легије су биле помоћне јединице састављене искључиво од незнабожаца, јер су Јевреји били ослобођени војске још од времена Јулија Цезара. Под перфектовом управом су се налазили тзв. *sebasteni*, припадници Иродове војске. Већи број римске војске се налазио у Цезареји, док је један део био задужен да води бригу о реду и миру у Јерусалиму. Остале јединице су се налазиле у утврђењима која су била од кључне важности. Управитељ је такође имао право да, у случају великих немира, мобилише цивилно становништво (Роровић 2007). Римска легија је у Јерусалиму била стационирана у тврђави Антонији, а војсци није било дозвољено да носе римске заставе кроз двориште Храма (Лозе 1986).

Порез

Један од главних задатака прокуратора био је вођење финансија, одакле назив *procurator* означава онога који управља финансијама. На основу пописа становништва Јудеје и ратарских производа, наплаћивао се порез, а за то су били задужени закупци, тј. цариници.² Прокуратори су такође управљали поседима Хасмонејаца и Ирода. Такође су имали право и да кују свој новац (Роровић 2007).

¹ Јевреји су предали Исуса Пилату зато што нису имали право да га осуде на смрт, јер је то право припадало само прокуратору. У Исусовом случају то право је припадало Понтију Пилату.

² Зато су цариници били омрзнати од Јевреја; сматрали су их богохулницима и издајницима, јер су радили за римску службу. Фарисеји су тврдили да се њихови грехови не могу опростити, без обзира колико се они кајали.

Управитељи Јудеје до Понтија Пилата

Као што је речено, управитељи Јудеје су постављани након смене Архелаја. Они су управљали Јудејом од 6. до 66. године после Христа. До побуне Јевреја 66. године укупно их је било четрнаест: Копоније, Амбивије, Аније Руф, Валерије Грат, Понтије Пилат, Марцел, Марул, Куспије Фад, Тиберије Јулије Александар, Вентидије Куман, Антоније Феликс, Порције Фест, Лукцеј Албин и Гесије Флор. Нови Завет спомиње њих Тројицу: Пилата, Феликса (Дап. 23, 24-35; 24, 1-27) и Феста (25, 1-27; 26, 1-32). Нас интересују прва петорица.

Копоније (6-9)

Копоније је постављен након смене Архелаја. Међутим, са њим је заједно дошао и Кирин, који је био управитељ Сирије којој је била потчињена Јудеја. То се најбоље може видети када је Кирин наредио да се изврши попис становништва и поседа, како би постојао извештај о имовини и располагању Архелајевим новцем. Јеврејима није било мило што су морали да изврше наређење незнабожаца, али су ипак послушали. Међутим, Јуда Галилејац је повео побуну против римске власти: „*Па ипак се нашао извесни Јуда, Галонићанин, из израда њо имену Гамала, који је, њовевши са собом извесној Садука, њријадника фарисеја, ревностно њрионуо на њихово њодсџицање на одмеџање, будући да су обојица њвргдили да ово њорезивање није нишџиа боље од увођења ројсџива, њодсџичући народ да брани своју слободу, њвврдећи да им они сами моју обезбедџији срећу и сиџурносџи оноџа шџио њосеџују, ња и осџураџији уживање још већеџ добра, које се сасџојало у оној часџији и слави шџио ће је њако сџећеџи збоџ своје њлемениџосџији. Такође су народу њоворили да им Боџ у суџроџном неће њомаџиџији, уколико се не моју удруживаџији у њаква већа која моју довесџији до усџеџа и корисџији, до чеџа ће нарочџиџо доћи уколико се буду њредали извођењу њодвиџа за своју веру и не уморе се у њиховом извршавању...*“ (Флавије 2008: књ. 18, 1, 1, 781).

Побуна Јуде Галилејца се спомиње и у Новом Завету: „*После овоџа усџаџе Јуда Галилејац у дане њоџиса и одвуче досџиџа народа за собом...*“ (Дап. 5, 37). Јуда је вероватно припадао јеврејској групи зилота, који су се залагали за потпуну непослушност римској власти и вођења рата (Лозе 1986). Буна је била угушена, у њој су многи изгубили животе, укључујући и самог Јуду Галилејца (Дап. 5, 37). Ипак, ова побуна је донела неке резултате за Јевреје, а то је почетак покрета отпора против Рима и настанак зилота. О њиховој идеологији говори Јосиф Флавије: „*Творац четвртџе секџе међу Јеврејима био је Јуда Галилејац. Ови се људи у свему слажу са фарисејским схваџањима, али имају неџрикосновену њриврженосџи слободи, и казују да само Боџ може биџији њихов Уџравџиџељ и Госџодар. Такође нису сџираховали ни од које врсџе смртџији, ниџији су обраћали њажњу на смртџији њихових рођака и њријаџиџеља, ниџији их је било какав сџирах од смртџији моџао наџиџераџији да ма којеџ човека назову њосџодаром*“ (Флавије 2008: књ. 18, 1, 6, 783). Они су имали различите ознаке за службе, као што су бодежари, барјонити, ревнитељи и Галилејци.³

³ Детаљније видети Илија Томић, *Јудејске верске заједнице у доба антике*, Београд 2010, 46-56.

Поред побуне зилота, за време Копонијеве управе дошло је до сукоба између Јевреја и Самарјана, а покретачи су били ови други. За време празника Пасхе Самарјани су тајно дошли у Јерусалим и разбацали мртва тела по Храму, због чега су Јевреји били приморани да их избаце. Након овога, Копоније се вратио у Рим и тиме завршио своју управу (Флавије 2008: књ. 18, 2, 2, 784).

Марко Амбивије (9-12)

Током управе Марка ништа се значајно није догодило, сем што је умрла Салома, Иродова сестра.⁴ Она је своје имање оставила Јулији, Августовој сестри, Фасаилу и Архелају (Флавије 2008: књ. 18, 2, 2, 784).

Аније Руф (12-15)

За време његове управе умро је цар Октавијан, звани Август, а наследио га Тиберије. „Након Марка је дошао Аније Руф, за време чије је управљања умро Цезар, други римски император, који је владао њедесет седм година мање шест месеци и два дана (од овој је времена четрнаест година с њим заједно владао Марко Антоније; а умро је у доби од седмдесет седм година), и после које га је наследио њасиорак Тиберије Клаудије, син његове жене Ливије“ (Флавије 2008: књ. 18, 2, 2, 784).

Валерије Грат (15-26)

Валерија је за управитеља Јудеје поставио Тиберије. Он је за кратко време променио неколико првосвештеника. „Овај је човек лишио Ананију звања њрвосвештеника, и на његово место њосставио Ишмаела, сина Фабијевој, којеј је, међушим, њакође убрзо њојом одстиранио и овој њуџа њосставио Елеазара, Ананијевој сина, који је раније већ заузимао њај њоложај. Но и он је њо достојанство држао само јодину дана, њосле чеја је Грај за њрвосвештеника њосставио Симона, сина Камиивој; након, ојет, не више од једне јодине, за његовој наследника је њосстављен Јосиф Кајафа“ (Флавије 2008: књ. 18, 2, 2, 784). После њега за управитеља Јудеје је дошао Понтије Пилат.

Понтије Пилат (26-36)

Понтије Пилат је највероватније једини познат јудејски прокуратор због распећа Христовог, због чега је посебно обележен код хришћана. Такође је и код Јевреја познат јер је код њих упамћен као један од крволочних управитеља.

О Понтију Пилату се не зна много. Он је дошао за прокуратора Јудеје 26. године после Христа. Чак ни Јосиф Флавије о њему не пише ништа опширније. Претпоставља се да је потицао из веома утицајне, богате и моћне породице. Пошто се радило о утицајној породици, вероватно су имали добру везу са

⁴ Анто Поповић наводи погрешно време њене смрти у своме делу *Novozavijetno vrijeme* (стр. 96), тврдећи да је она умрла током управе Аније Руфа.

римским царевима. Пилат је вероватно преко свог породичног имена дошао у везу са тадашњим римским царем Тиберијем, који га је поставио за прокуратора Јудеје (Carter). Тада је Тиберијев саветник био Сеијан, моћни заповедник преторијанске гарде, који је поставио Пилата. Понтије Пилат је вероватно под његовим утицајем био суров према јеврејском народу јер их Сеијан није волео (Popović 2007).

Сукоб са Јеврејима

Под утицајем свог заштитинка Сеијана, Пилат је недуго по доласку на управу ушао у сукоб са Јеврејима. Када је покренуо војску из Цезареје, он је настанио привремено у Јерусалиму, како би ту презимили. Само њихово присуство није толико сметало Јеврејима, колико слике Цезара на заставама које су се налазиле по јерусалимским улицама, што је по њиховом Закону било забрањено, а поштовано од Римљана. Јосиф Флавије каже да је Пилат био први од Римљана који је тај договор прекршио. Због тога су се Јевреји побунили, захтевајући да уклони заставе. Међутим, Пилат се оглушио о њихове молбе и наредио војсци да опколе Јевреје уколико опет дођу. Када је јеврејска делегација поново дошла код Пилата, војска их је опколила. Јевреји су тада легли на земљу и ставили мачеве на своје вратове, упозоравајући прокуратора да ће умрети уколико не прихвати њихове захтеве. Уплашивши се од могућих немира, Пилат је наредио да се уклоне заставе (Флавије 2008: књ. 18, 3, 1, 787).

Понтије Пилат није престао са провоцирањем Јевреја. Тако је једном одлучио да у Јерусалим уведе текућу воду, али не са царским новцем него храмовним. Око десет хиљада Јевреја се скупило и почело да протестује против Пилата, узвикујући му погрдна имена. Он је наредио да војска угуши побуну, што је и учинила. Тада је погинуо велики број Јевреја (Флавије 2008: књ. 18, 3, 1, 787).

Сукоб са Самарјанима

Пилат није био у сукобу само са Јеврејима него и са Самарјанима. Током његове управе, скупила се једна група наоружаних Самарјана на гору Гаризим,⁵ коју је позвао један човек говорећи да су на гори пронађени свети сасуди, које је наводно сакрио Мојсије. Пилату се ово није свидело, па је подигао војску на њих. Тада је дошло до оружаног сукоба, кад је велики број Самарјана убијен. Тако је Пилат још један устанак крваво угушио, што је претило да изазове побуну у Јудеји и да се прошири (Флавије 2008: књ. 18, 4, 1, 790).

⁵ Гаризим је за Самарјане представљало свето место, јер се ту некада налазио њихов храм. Њега је саградио персијски сатрап у Самарији Санабалад, а све због зета Манасије, који је због женидбе са странкињом био истеран из Јерусалима. Храм је саграђен по узору на Јерусалимски. Пошто Самарјани нису могли живети у заједници са Јеврејима и био им је забрањен улаз у Соломонов храм, они су се скупљали у храму на Гаризими. Храм је касније разорио Јован Хиркан I 128. године пре Христа. Иако је храм разорен он је и даље представљао свето место и центар ходочашћа Самарјана.

Распеће у Римском царству

У Палестини су постојали различити видови смртних казни: каменовање, дављење, вешање, спаљивање и распеће. Каменовање се примењивало за богохуљење, дављење за оговарање,⁶ спаљивање за озбиљне сексуалне преступе,⁷ а распеће за разбојништво и побуне (Connolly 1993).

Порекло распећа

Распеће је у старом свету било облик државне казне. Пореклом је из Персије, али се такође такав вид казне налази код Индијаца, Асираца и Скита. Првобитно распеће се у Персији практиковало у везивању жртве за дрво или у набијању на усправни стуб, како би ноге биле укривљене и тако додиривале тло. Тек је у каснијем времену добило облик крста (Edwards-Gabel-Hosmer 1986).

Након пада персијског царства, распеће као вид казне је опстало и раширило се код осталих народа. Тако је Александар Македонски разапео две хиљаде преживелих из Тира. Такође су овај вид казне примењивали и Јевреји, али само династија Хасмонејаца, када је Александар Јанеј разапео девет стотина фарисеја, пред чијим је очима наредио да се побију њихове жене и деца. Римљани су овај вид казне преузели из Феникије и Картагине (Green 2004). Оно се прво појавило међу римском војском током освајачких похода, када су распећем кажњавали ратне заробљенике (Osborne 1897). Касније се примењивало као вид казне на нижи слој становништва, као што су одбегли робови, побуњеници, ратни заробљеници итд (Carter). Римски грађани су били ослобођени овакве казне, али је било случајева да се примењивало на дезертере (Edwards-Gabel-Hosmer 1986). Преко ове казне римска власт је желела да стави до знања да се римски закон мора поштовати (Green 2004). Тако се распеће примењивало на оне који су се оглушивали о римски закон.

Поредак распећа

Смрт на крсту је била веома окрутна. Током разапивања пазило се да не дође до виталних оштећења, како би се жртви припремила спора и болна смрт. Жртва је могла данима да стоји и да умре тек током јављања неких болести и губљења крви (Osborne 1897).

Распеће је имало свој поредак. Прво је долазило бичевање. Бич је направљен од коже на којој су били прикачени кости или метали. Број удараца није био ограничен на четрдесет, као што је налагао јеврејски Закон. Код Римљана је број био неограничен, па су тако многе жртве током бичевањем умрле, а неки чак изгубили разум (Miller). Ударци су падали по леђима, раменима и ногама, где се бичем кидало

⁶ Казна се извршавала са гвозденим оковратником који се затезао, а углавном се примењивала над децом која су нападала своје очеве.

⁷ Жртва се закопавала до струка, дубоко у гомилу балеге. Његова уста су насилно отварали егзекутори и стављали унутра бакљу.

месо и тако проузроковало обилно губљење крви. Затим би жртву водили на место погубљења, где би без одела носила крст. Тамо где су локални обичаји забрањивали голо тињу, жртви би било допуштено да буде огрнута бар код препона. Жртва би кроз улицу носила пречку на раменима, али не и цели крст, јер је тежина целог крста износила 136 kg, док је тежина пречке била 34 до 57 kg. Руке се нису одмах укуцавале у пречку, него се жртва везивала за рамена. Током ходања жртва би на раменима носила натпис на којем је писао злочин због којег се кажњава. За осуђеником би ишла римска стража, предвођена центурионом. Увек је један стражар био задужен да носи натпис на којем је писао злочин због којег се осуђеник кажњава, а који би се касније закачио за крст. Стражар је имао задужење да проверава да ли је жртва умрла. Када се долазило до места погубљења, осуђеника би скинули голог или би му биле покривене само препоне. Затим би му се на рукама везала или приковала пречка, која би се касније подигла и причврстила на дрвени стуб. На стубу би се закуцала дрвена пречага, како би се жртви ублажио притисак на рукама. Жртва би затим била остављена да на бруталан и суров начин умре. Она би на крсту стајала неколико дана (3-9) и била би препуштена суровим временским условима и зверима. Жртва би умрла услед исцрпљености или гушења. Често се дешавало да осуђеник након смрти не буде скинут са крста него остављен да трули или да буде храна животињама. Мртво тело би скинули рођаци или пријатељи како би га могли сахранити (Edwards-Gabel-Hosmer 1986; Green 2004).

Место на коме су се осуђеници разапињали налазило се изван зидина града. На том месту се налазио тешки дрвени струк на које су се пречке закивале, односно жртве разапињале. Осуђеникове руке су се закивале за пречагу, коју су дизали и на дрвени стуб учвршћивали. Раније се практиковало да се на крст закуца даска на којој би жртва седела како би јој се олакшао притисак на рукама, али и отежала агонија. Касније се та даска пребацила на ноге. Руке су се закивале за крст, али су се пре тога везивале; може се претпоставити да су Римљани увели да се закивају. Закивање руку се није вршило кроз дланове него кроз зглобове. Када се све то заврши, табла на којој је писао злочин закивала се изнад главе осуђеника. Док је осуђеник висио на крсту, за то време би био препуштен вређању и понижавању присутне масе. Његову одећу су војници међусобно делили и продавали (Edwards-Gabel-Hosmer 1986).

Године 1968. северно од Јерусалима је пронађена гробница човека старог око 26 година, који је умро од распећа. Његове ноге су још увек биле спојене клиновима. Научници су проучавали кости и наишли на занимљиве чињенице. Они су открили да су се клинови прво закивали кроз један део дрвета кроз пете на обе ноге. Ноге су се савијале и заглављивале у дрво, а онда ломиле, како би се проузроковала смрт. Руке су се закивале клиновима кроз зглоб да би се држало тело, а које је стајало у таквом положају да би се одгуривало од крста. Уколико би се руке укуцавале кроз дланове, онда би се под тежином тела раздирале, а овако су се кроз зглобове одржавале (Connolly 1993).

Код Римљана постојао је обичај да уколико жртва и након ломљења остане жива, буде пуштена на слободу. Међутим, као слободна личност, није могла остати без последица. Осуђеник би био обогањен и препуштен на негу пријатеља или

родбине, уколико би га прихватили. Код крста се увек налазио стражар који је проверавао осуђеника и ломио му ноге (Osborne 1897).

Ломљење колена, пијење сирћета и жучи није представљало милост код Римљана. Ломљење колена је убрзавало смрт, али и изазивање инвалидитета. Милер истиче да се кроз ломљење ногу чинило да се тело подигне горе, стављајући тело у позицију издисаја и тако изазивало смрт кроз неколико минута (Miller). Што се тиче сирћета и жучи, оно се представљало као пиће за распамећеног. Тим пићем се осуђенику одузимала свест, како би лакше болове подносио, што у једну руку представља милост. Међутим, Озборн тврди (Osborne 1897) да је немогуће да је оно представљало милост, јер су Римљани били веома окрутни према разбојницима и побуњеницима. Преко пића се осуђенику стављало до знања да се смрт приближава. Након тога су стражари копљем убијали осуђеника како би се ослободили обавезе стражарења (Osborne 1897).

Врста распећа

Код Римљана је постојало неколико врста распећа. Милер сматра (Miller) да је претеча распећа набијање на колац, а које потиче још пре Персијанаца. Први вид набијања на колац се састојао у пробадању кроз груди, док ће се тек касније применити набијање кроз анус (Miller).

Први вид распећа се састојао у облику слова **T**. Пречка се постављала на врх усправног дрвеног стуба чинећи велико слово **T**. Овај крст је познат као Антонијев, по хришћанском мученику који је пострадао распећем на овакав начин. Овај облик распећа се практиковао у Палестини, али су војници били ти који су одређивали на који ће начин осуђеник бити разапет. Следећи вид је у облику **X**. Оно се састојало од неколико дрвених стубова који су били забодени у земљу, на којима су се закивале две пречаге, чинећи тако облик **X**. Тај крст је познат као Андрејев, такође по хришћанском мученику. Затим следи распеће у облику малог латиничног слова **t**, који је најпознатји и општеприхваћен од хришћана да је на тај начин Христос разапет. Оно се састојало у постављању попречне греде мало испод врха дрвеног стуба. Греда би била везана за руке жртве, на којој би се руке касније закуцавале, а онда подигла на стуб. Овај облик је познат као латински крст (Miller). Грин наводи (Green 2004) да су нова археолошка истраживања доказала да се практиковало распеће у облику слова **t**, тзв. латински крст, који је опште прихваћен у хришћанском свету.

Однос Јевреја према распећу

Јевреји су презирали распеће које су практиковали Римљани, првенствено због тога што је Синедриону одузето право да доноси смртну пресуду и да је извршава. То им је давало до знања да су под римском влашћу и да немају аутономију. Посебно им је сметало то што су их незнабожци кажњавали. Затим је Јеврејима веома сметало то што се распеће углавном примењивало на лопове и робове, па

су то доживљавали као увреду. Међутим, Јевреји нису имали обичај да разапињу живу особу, него су леш вешали и тако га излагали порузи. Ипак, дешавало се да одобре распеће, али само као вид Божијег презира према жртви (Green 2004).

Распеће Христово

Понтије Пилат је данашњој јавности познат по томе што је наредио да се Исус разапне, а мање по својој крволочности. Вероватно се за њега не би ни знало у толикој размери да није осудио Исуса. Оно што је веома занимљиво, јесте да распеће Христово у време Пилата спомиње и Јосиф Флавије: „У то је време живео Исус, који је био мудар човек, уколико је уопште умесно назвати га човеком; јер је он починио њрекрсна дела, и био учишељ њаквих људи који су са задовољством њримали исшину. К себи је њривукао једнако мноћо Јевреја и велики број њајана. Он је био Христос, Месија. А када га је Пилаћ, на наћовор ѡлавних људи мећу нама, осудио на разайињање, они који су га волели најире га се нису одрекли, јер им се он ѡново ѡјавио жив након ѡри дана, као шћо су ѡророци Божији ѡрорекли ове и безброј друћих ѡредивних сћвари о њему. А род хришћана, ѡако названих ѡо њему, до данас није изумро“ (Флавије 2008: књ. 14, 3, 3, 788).

У овај део Јосифовог дела *Јудејске сћарине*, сумња се у његову веродостојност. Како је остало само три примерака тог списка које је све Црква сачувала, а најранији датира из 11. века, постићи сумња да су монаси радили на редакторском разраћивању текста. Постоје три доказа о овоме:

- 1) препис рукописа христијанизованог Арапина Агапија из 10. века које не садржи ово сведочанство, за разлику од других рукописа;
- 2) овај одељак црквени Оци не наводе све до 4. века;
- 3) Јосиф Флавије о појави хришћанства спомиње само у овоме делу, док их више нигде не спомиње, чак ни у својој аутобиографији (Куган 2006).

Ово, наравно, не можемо прихватити као поуздане доказе већ као претпоставку. Оно што је сигурно јесте да је многе детаље Јосиф писао из друге или треће руке, па тако може да буде и са информацијом о Христу.

Време смрти

Тешко је одредити тачан датум Христове смрти. Засигурно се зна да је умро за време римског цара Тиберија, у његовој петнаестој години владавине, а у време управљања Понтија Пилата над Јудејом. Такође се спомињу и локални управитељи: Лисаније, Ирод Антипа и Филип, као и првосвештеници Ана и Кајафа. Занимљиво је да се спомињу два првосвештеника, а не један. Први (Ана) је био врховни свештеник од 6. до 15. године по Христу, а сменио га је управник Јудеје Валерије Грат и за првосвештеника поставио Аниног зета, Кајафу. Међутим, пошто се првосвештеничка служба сматрала доживотном, тако се Ана спомиње као врховни свештеник (Поповић 2013).

Загонетна личност је Лисаније. О њему историја зна мало. Спомиње га Јосиф Флавије: „*Пиломеј, син Менесов, њага је већ био мршав, и од њега је власт иреузео његов син Лисанија...*“ (Флавије 2008: књ. 14, 13, 3, 616). Он овде спомиње име Лисанијевог оца, као и његов долазак на место тетрарха. Спомиње га и на другом месту, где пише о његовом убиству од стране Клеопатре (Флавије 2008: књ. 15, 4, 1, 647). Међутим, питање је да ли Јосиф мисли на истог Лисанија, јер је овај кога је Клеопатра убила живео и умро пре него што се Исус родио. Никола Поповић (Поповић 2013) пише да еванђелист Лука спомињући Лисанија мисли на територију којом је он управљао.

Болотов говори да не постоји предање које би одредило тачан датум распећа Христовог: „*Да би се, ипак, предање сачувало, иошребно је ире свега да оно буде разумљиво, а за ово је неоиходно јединсиво у рачунању година код оног ко саошшшава иредање, као и код оног ко га ирима*“ (Болотов 2007, 86).

За Римљане је јеврејско рачунање времена било неразумљиво. Такође, ни први хришћани нису били научно припремљени да израчунају тачан датум Христове крсне смрти по римском рачунању времена. Међутим, у то време се томе није давао велики значај пошто је приоритет било ширење вере и истицање верског значаја крсне смрти. Чак ни Римљани нису нигде записали о Исусовој смрти јер се томе није давао значај. За Римљане је Исус страдао као обичан разбојник (Болотов 2007).

За одређивање датума Исусове смрти може нам бити од помоћи временски период управе Понтија Пилата. Зна се да је Пилат владао Јудејом 10 година (26-36), у време римског цара Тиберија. Када га је цар сменио, Пилат се вратио у Рим, где је Тиберија затекао мртвог 37. године по Христу.⁸ Овде долази до скраћења године Пилатове управе. Пошто се 16. нисан узима као дан када је Исус васкрсао, многи западни теолози узимају 15. нисан као време Христовог страдања, са чиме се не слажу православни, укључујући и Болотова (Болотов 2007) који сматра да је Исус пострадао 3. априла 786. године од оснивања Рима, јер је 5. априла 786. године васкрсао, тачније 33. године по Христу. Група аутора сматра (Edwards-Gabel-Hosmer 1986) да је Исус умро 5. априла 30. године по Христу. Наравно, ово је такође упитно, јер су, по Болотову (Болотов 2007), саме године Христовог живота под знаком питања. Дакле, време Христове смрти је тешко одредити.

Хапшење Христа

Хапшење Христа је изведено у Гетсиманском врту, који се налази на Маслинској гори. Након Тајне вечере,⁹ апостоли су са Исусом отишли на Маслинску гору. Христос је знао унапред да ће на тај дан бити ухапшен, а сутрадан убијен, па се

⁸ Овде постоје извесна неслагања код Болотова и Анте Поповића, а око временског периода управљања Пилата. По Болотову Пилат је био управник од 27. до 36. године.

⁹ До данас траје полемика да ли је Христос установио Свету Евхаристију на дан јеврејске Пасхе или уочи ње, јер су сведочанства Еванђеља различита. О овоме детаљније видети Никола З. Поповић, „О проблему супротстављености јеванђелских Пасхи“, у: *Теолошки иолеги* 1/2013, Београд, 2013, 137-149.

хтео у миру спремити за тај судбоносни догађај. Они су прешли преко потока Кедрона према Маслинској гори. У близини се налазила једна преса за цеђење уља, одкле и потиче име Гетсиманија (*месѿо ѿде се цеди уље*) (Чарнић 1983). Док су остали апостоли спавали, он се одвојио од њих и у тишини се молио. Са њим су били апостоли Петар, Јаков и Јован (Мк. 14, 33; Мт. 26, 37). Свестан да ће умрети, Он је као човек осетио страх од смрти. Лука описује да му је током молитве са чела цурио зној који је био као крв (Лк. 22, 44). Горе споменути аутори (Edwards-Gabel-Nosmer 1986) тврде да се ради о болести тзв. хематридосис или хемохидросис. То је редак феномен, који се манифестује у излучивању крви уместо зноја, када кожа постаје крхка и уместо зноја излучује крв. Јавља се код тешког емотивног стања или код особа са поремећеним крварењем. Наравно, ово је само претпоставка.

Након молитве, Јуда је са војском дошао у Гетсимански врт да ухапсе Христа. Овде се није радило о римској војсци него храмовној која је била у служби Синедриона и првосвештеника. Римљани су дозволили да Јевреји имају своју милицију која је водила бригу о реду и миру. Међутим, једино Јован спомиње да су и римски војници дошли да ухапсе Исуса (Јн. 18, 3). Веома је могуће да је и део римске војске био присутан, јер су Јевреји Исуса римској власти представили као побуњеника против римског цара, што је за римско право био велики преступ који се кажњавао смрћу. Матеј спомиње војнике са мачевима и батинама, али их наводи као *многи људи* (Мт. 26, 47). Чарнић каже (Чарнић 1981) да су се под *мачевима* подразумевали Римљани, а под *батинама* јеврејска војска.

Војска је знала да разликује Исуса од осталих ученика, али је ипак било потребно да га Јуда идентификује. Он је то учинио пољупцем који је у то време код Јевреја био знак поздрава (Чарнић 1993). Током хапшења апостоли су оштро реаговали, а посебно Петар када је једном храмовном слуги, по имену Малх, одсекао уво. Исус се успротивио оваквој реакцији, исцелио уво и мирно пристао да га одведу у Синедрион.

Исус пред Синедрионом

Синедрион је био јеврејски врховни суд састављен од 71 члана, а на чијем је челу је био првосвештеник. Број је био одређен на основу 70 старешина који су помагали Мојсију у управљању. Састав се могао поделити у три групе:

- 1) Велики свештеници – представници свештеника бирани из реда садужеја;
- 2) Старешине – представници световњака, такође бирани из реда садужеја;
- 3) Књижевници, световњаци и фарисеји – касније ушли у састав суда и уживали велики углед у народу због писмености и образовања (Роровић 2007).

Време настанка Синедриона није сигурно утврђено. Претпоставља се да је формиран за време краљице Саломе Александре, али је своју јачину добио тек за време доласка Римљана. Синедрион је имао надлежност у законодавству, извршној власти и судству, али везано само за јеврејски народ. Заседао је два пута недељно. За време владавине Ирода Великог, суд је био више у надлежности Ирода

него што је био независан. Већи део чланова суда су били Иродови људи, тако да је у његово време Синедрион изгубио свој некадашњи значај. Међутим, то ће се променити за време Римљана, односно за време римског намесника, када ће суд вратити своју првобитну улогу. Суд је добио извесну независност, али је био под надзором прокуратора. Значи, суд није имао пуна овлашћења. Она су се углавном односила на верска питања и одржавање мира и поретка, због чега је имао и своју војску. Оно што нису могли чинити, јесте извршавање погубљења. Суд је могао да изрекне смртну казну, али не и да је изврши, јер је то право имала римска власт. Престаће са својим радом након разорења Јерусалимског храма 70. године после Христа, али ће и даље постајати у виду неке институције (Роновић 2007).

Пошто је Исус био Јеврејин, одвели су га у Синедрион како би га осудили на смрт и предали Римљанима на извршење казне. Међутим, они га прво одводе код бившег првосвештеника Ане (Јн. 18, 13). Иако више није био активан у служби, он је и даље важио за духовног вођу, па зато Исуса одводе код њега. Међутим, прави разлог је тај што је Ана мрзео Исуса, јер је првосвештенике и свештенике критиковао за лицемерје (Leeson 1904). Наравно, постоји још разлога због чега је Ана био неизоставан учесник суђења. Пошто је био таст тадашњег првосвештеника Кајафе, вероватно је имао утицај на њега. Затим, Ана је био старији члан Синедриона и као такав имао ауторитет. Такође, постоји могућност да се у близини његове куће налазила тамница где је Исус био затворен (Панчовски 1967).

Када су добили потврду од Ане да је Исус богохулник, одвели су га у Синедрион¹⁰ у којем је заседао првосвештеник Кајафа. Међутим, није сигурно да ли се радило о малом или великом заседању. Уколико се радило о малом, онда је суд познат као *Мали Синедрион*, а у пуном *Велики* (Webb 1907). Такође је нејасно да ли је била ноћна или јутарња седница. По јеврејском закону, суд је могао заседати само дању и тада доносити пресуду. Уколико је у Исусвом случају била ноћна седница, онда су ту прекршена извесна правила (Чарнић 1993). Синедрион је под хитно желео да осуди Исуса на смрт. Пошто је Закон прописивао да се током осуде морају изјаснити два сведока како би се пресуда донела (Webb 1907), чланови су нашли два сведока који су сведочили лажно против Исуса. Исус је био оптужен за богохуљење и на основу тога је донета смртна пресуда. У јеврејском закону се за богохуљење кажњавало каменовањем, али пошто суд није имао право да изврши погубљење,¹¹ одлучено је да се одведе римском намеснику да он то изврши.

Током суђења Христос је рекао: „...и видећеће Сина Човјечијега *иде седи са десне стране Силе и долази на облацима небеским*“ (Мк. 14, 62). Чувши те речи, првосвештеник је поцепао своје хаљине. Цепање хаљина код Јевреја је био знак жалости, али је то првосвештенику било забрањено. Међутим, Кајафа овде то чини изражавајући тугу што је Исус себе изједначио са Богом и изговорио Његово име. Јеврејима је било забрањено да изговарају име Јахвеа због бојазни од злоупотребе или скрнављења. Првосвештеник је име Божије изговарао једном годишње, на

¹⁰ Синедрион се налазио близу Храма и чланови су се окупљали у већници тзв. *іазий*.

¹¹ Каменовање архиђакона Стефана је био изолован случај, на шта свештеници нису имали право. Connolly тврди да се радило о линчовању (*Нав. гел.*, 51).

Дан помирења, али тако да је хор гласно певао, чинећи буку како се не би чуле речи врховног свештеника (Лозе 1986).

У јеврејском суду постојала је разлика у суду за новац и у суду за живот, а у Исусовом случају се радило о овоме другом. Ту су важила правила да сведочење мора бити строго ограничено на оптужбу, да је јавност морала бити приуствна без тајности, да осуђеник буде ослобођен мучења и везивања, и да су грешке током суђења могле бити оправдане. Суђење за новац се могло извршити само дању и тада закључити, док је суђење за живот почињало дању а могло се закључити ноћу (Webb 1907). Дакле, суђење Христу се одржавало ван Закона и сва правила су била прекршена. То је доказ да је Синедрион хтео да се ослободи Исуса како не би подигао народ против њих.

Током суђења су се ученици Христови разбежали, плашећи се за своје животе. Вероватно су знали како функционише Синедрион, па су се у страху за свој живот разбежали. Апостол Петар се три пута одрекао Христа, када га је народ напао оптужујући га да је један од ученика. Међутим, постоје извесне разлике код еванђелиста. Тако Матеј (26, 69-74) пише како је Петар избегавао да одговори на питање, дајући различите одговоре, док Марко (14, 66-67) пише да се директно одрекао. Затим, Матеј (26, 69) и Марко (14, 66) спомињу да је служавка Синедриона питала Петра за Христа, док Лука (22, 56) спомиње вратарку. Вероватно је у питању иста сооба, јер су обе жене биле у служби првосвештеника. Затим, људи су препознали Петра не по лику, него по дијалекту који га је одао да је из Галилеје. Иначе, Галилејци су се могли препознати по начину говора, као и по облачењу (Чарнић 1993).

Током суђења Христу десио се још један догађај, Јудино самоубиство. Разлог самубиства је тај што је предао невиног човека да страда. Зато он покушава некако себе да оправда, па свештеницима говори да је предао невину крв. Међутим, они га одбијају, а он им баца 30 сребрњака у Храм које је добио од њих као награду. После тога он извршава самоубиство. Свештеници те сребрњаке не задржавају, тј. не остављају Храму. По Закону, крвав новац се није смео примити за Храм, што само доказује да су били свесни Христове невиности. Закон је налагао да се крвав новац мора вратити претходном власнику. Уколико се власник није могао наћи, онда се новац користио у добротворне сврхе. Зато су тим новцем купили њиву која се користила за гробље оних Јевреја који су долазили са стране (Чарнић 1993).

Дакле, Синедрион је осудио Исуса као богохулника, а богохуљење се кажњавало смрћу, тј. каменовањем. Међутим, Синедрион није имао право да изврши погубљење,¹² па Исусов случај пребацују код Римљана.

Исус пред Пилатом

Христос је ухапшен пред Пасху, када се у Јерусалиму налазио Понтије Пилат, који је дошао из Кесарије, а где се налазила резиденција прокуратора. Намесници Јудеје су у Јерусалим долазили током великих јеврејских празника, када су Јевреји

¹² У Галилеји су имали то право јер је тамо управљао Ирод Антипа.

из свих крајева долазили у Јерусалим и прослављали своје празнике. Прокуратор је, током боравка у Јерусалиму, био стациониран са војском у тврђави Антонији за случај издијања нереда (Лозе 1986). Пошто се сабирао велики број људи, увек је постојала опасност од могућих сукоба.

У својој Еванђељу Јован пише: „Исуса њак њоведоше од Кајафе у судницу. А беше јујиро, и они не уђоше у судницу да се не би оскрвнили, нећо да би моћли јесћи Пасху“ (Јн. 18, 28). Исуса су довели код Пилата рано ујутру, по нашем рачунању времена око шест часова. Римљани су имали обичај да устају рано и да врше своје послове. Радили су до подне, а онда су се посвећивали својој приватности, као што су кућни послови или забаве. Судница или преторијум је било место где је претор вршио своју службу. То је могао да буде дворац, палата или војни шатор. Преторијум је имао једно узвишење, на којем се налазила судијска столица на којој је седео намесник и судио. Око њега су били саветници, док се оптужени налазио испред узвишења. Не говори се тачно о којој је просторији реч, па се претпоставља да се Исусу судило у тврђави Антонији. Првосвештеници су одбили да уђу унутра не желећи да се оскрнавe, пошто су незнабожце и њихове палате сматрали нечистим. Зато је само Исус ушао унутра код Пилата (Чарнић 1986).

Иако је Синедрион осудио Исуса за богохуљење, свештеници Њега нису представили као богохулника него као разбојника. Они су знали да намесника не интересују њихове верске несугласице, него само злочини уперени против Рима. Оптужили су га као цара јудејског, али се на то Пилат није превише обазирао. Вероватно је био обазрив према јеврејским свештеницима јер му је било чудно да они који су противници Рима, осуде неког свога за издајништво римске власти. Такође је Пилат мрзео Јевреје а поготово њихове вође, па је у личности Исуса видео сарадника (Панчовски 1967). Међутим, када је Пилат чуо да је Галилејац, одлучио је да га пошаље Ироду Антипи, који се тада налазио у Јерусалиму због Пасхе. Пошто је Ирод био управник Галилеје, Пилат је желео да се ослободи овог случаја и преда га Ироду.

Исус пред Иродом

Еванђелист Лука је једини који пише да је Исус ишао код Ирода Антипе. Он такође пише да су Ирод и Пилат били у сукобу и да су се помирили (Лк. 23, 7-12). Лука не помиње који је разлог њихове свађе. Чарнић тврди (Чарнић 1993) да је овакав Пилатов поступак било одавање Ироду признања владара једног дела територије, па су се на такав начин помирили. Из овога се може претпоставити да је разлог њихове свађе вероватно било Пилатово потцењивање власти Ирода Антипе.

Ирод Антипа је исмејао Исуса,¹³ али га није желео осудити. Разлог томе је вероватно то што није желео да осуди још једну невину крв, као што је био случај са Јованом Крститељем. Зато је Исуса вратио Пилату.

¹³ Исуса су обукли у одору беле боје, која је код Јевреја представљала краљевску одору. Вероватно је Ирод овиме хтео да покаже презир према Исусу.

Варава и шибанье Исуса

Римски намесник се поново суочио са Исусом и његовим тужиоцима, где такође поново покушава да избегне да убије Исуса. Пошто су се Јевреји припремали за Пасху, Римљани су имали обичај да пусте једног јеврејског заробљеника. Пилат жели да то буде Исус, али Јевреји одбијају тражећи слободу за Вараву.

Варава, чије је право име било Исус, био је побуњеник који је устао против римске власти и починио убиство. Због тога је ухапшен и чекао суђење (Чарнић 1986). Он је у очима Јевреја био прави патриота, ревноатељ Закона, јер се успротивио Римљанима, док Исус то није чинио. Зато су се они определили за Вараву. Пилату се није свидела та одлука, па је поново одуговлачио са пресудом, наредивши да се Исус ишиба. Шибанье се код Римљана примењивало пред смрт осуђеника, али је такође могло да означава и замену за смртну казну. Након шибанья, Исуса су исмејали, огрнувши га црвеним огртачем и ставивши му трску као жезал. Иначе, шибанье су вршили римски војници, а руганье је вршила војска састављена од других народа, Сиријаца и Самарјана. Пошто су они презирали Јевреје, они су једва дочекали да се над једним иживљавају (Чарнић 1986). Исусу су, такође, ставили на главу венац од трња који је представљао круну. Венац је био исплетен од сиријског храстовог трња, тзв. *Ziziphusspina Christi*. Дрво од тог трња је дужине од 3 до 5 метара, састављено од жилавих белих грана, чији крајеви имају по две бодље савијене уназад, а које је расло у околини старог Јерусалима. Највише га је било код Голготе (Панчовски 1967).

Divifilius

После шибанья и понижавања, Исуса су вратили код Пилата. Желећи да га ослободи, Пилат пред јеврејским народом изводи Исуса и тражи Његово ослобађање, рекавши: „*Ево човека!*“ (Ессе homo) (Јн. 19, 5). Међутим, свештеници су и даље за Његово смакнуће и траже да се разапне. Пилат тада постаје одлучнији и каже им: „*Узмиће ја ви и расипниће, јер ја не налазим на њему кривицу*“ (Јн. 19, 6). Тада долази до преломног тренутка код Пилата када му Јевреји одговоре: „*Ми имамо закон и њо закону нашему мора да умре, јер начини себе **Сином Божијим***“ (Јн. 19, 7).

Реч **Син Божији**, на латинском *Divifilius*, уплашила је Пилата јер је то била титула римског цара (Кутан 2006). Још од времена цара Октавијана Августа, римски намесници и остали службеници су морали да очувају мир у царству. Сваки вид побуне је био забрањен. Зато свако ко је себи приписивао неку титулу коју је носио цар, важио је за побуњеника који је морао бити кажњен смрћу. Управо је реч **Син Божији** био преломни тренутак код Пилата. Зато он Њега испитује ко је и одакле долази. Исус му мирним тоном одговара: „*Не би имао власћи никакве нага мном када њи не би било дано одозго; зашто онај који ме њредаге њеби има већи ѡрех*“ (Јн. 19, 11). Пилат опет покушава да га ослободи, али није више толико упоран. Посебно неће бити упоран када га Јевреји прогласе непријатељем римског цара, јер подржава једног побуњеника: „*Сваки који себе царем ѡради ѡрошиви се ћесару*“

(Јн. 19, 12). Такође се пред њим појавио велики број Јевреја који су се залагали за смрт Исусову и претили да ће направити побуну, па Пилат попустила пред њима.¹⁴

Христова крсна смрт

Током суђења Исусу Пилат је пред народом сео на судијску столицу, тзв. литостротон или јеврејски Гавата, што значи *узвишење*, јер се налазило на узвишеном месту под ведрим небом (Чарнић 1986). Изрицајући Исусу смрт, Пилат пред Јеврејима пере руке показујући тиме да Исуса сматра невиним и да кривицу чисти са себе, а пребацује на њих (Чарнић 1981).

Након пресуде, Исус је био предан војницима који су били задужени за погубљење. Христос је тада био физички исцрпљен, јер је био неиспаван, изгладнео и измучен батинама и ударцима (Osborne 1897). На Њега су ставили греду, коју је морао да носи кроз улице Јерусалима, а становиштво га је грдило и ружило. Иначе, када је неко осуђен на смрт због неког престапа, он више није сматран човеком него бесправником. Јевреји су се према Исусу тако и односили. Место распећа се налазило изван зидина Јерусалима, на јавном месту, како би се дало до знања осталом становништву да се злочин против Рима не исплати. Углавном су места за смрт била близу гробља. У Христовм случају је било брдо, звана Голгота или Лобања (Чарнић 1986).

Центурион, који је био вођа војницима за извршење смртне казне, носио је таблу на којој је био написан злочин због којег је Исус кажњен и то на три језика: латински, грчки и јеврејски. Међутим, о овоме говоре само Лука (*Ово је цар јудејски* 23, 38) и Јован (*Исус Назарећанин цар јудејски* 19, 19), што изазива извесну полемику. У Христово време на табли се писало највише на два језика. Разлози томе су да би народ могао да разуме прецизност суђења. Не постоје докази да се у оно време осуда писала на три језика. У јеврејском случају, довољно је било да се напише на арамејском за становнике Јудеје, и на грчком који је био говорни за оне из дијаспоре. Што се тиче латинског, неримљани су слабо познавали латински и он се користио у политици, војсци и правосуђу. Оно што је у Исусовом случају на латинском било написано, јесте пресуда код Пилата, а која се стављала у архиву. Вероватно да Јован овим жели да даде теолошки значај, односно да потврди да је Исус Спаситељ за Јевреје у Јудеји (арамејски), Јевреје у дијаспори (грчки) и за незнабожце (латински) (Драгутиновић 2013).

Носећи крст кроз улице Јерусалима према Голготи, многи су га исмејавали и вређали, али је било и оних који су га сажаљевали. Тада се појављује извесни Симон из Кирине.

Место Кирине се налазило у Африци, а Симон је вероватно дошао у Јерусалим да прослави Пасху. О Симону се не зна много. Претпоставља се да је гајио симпатије према Христовим речима, а можда је био и Његов тајни ученик. Његова два сина, Александар и Руфус, били су хришћани, па се претпоставља да их је

¹⁴ Детаљније видети Brian E. Messner, „Pontius Pilate and the Trial of Jesus: The Crowd“, у: *Society for Crypto – Judaic Studies* 3 (Fall 2000), 195-207.

отац упознао са Еванђељем. Симон је помогао Исусу да носи крст. Прво је то за Симона представљало наређење, али се касније то претворило у част носити за Спаситеља крст. Овај чудесни преокрет најбоље описује Лисон: „*Који је чудан контраст ово његово наређење. Прво је Исус носио крст за његовог ученика, а онда је његов ученик носио крст за Христа*“ (Leeson 1904, 103-104). Постоје неке претпоставке да је Симон био многобожац, због његовог грчког имена, а и због тога што се враћао са пољског рада, и то пред највећи јудејски празник Пасху (Чарнић 1981).

Место погубљења је било брдо Голгота, које се налазило изван града. Реч *Голгота* значи лобања. Вероватно је добило име по изгледу (Чарнић 1981). Само место је било застрашујуће за обичне људе и за оне који су били одређени за погубљење. Оно је било одређено за извршавање смртних казни, па је брдо било пуно костију претходних осуђеника, која су развлачиле хијене и шакали (Leeson 1904).

Као утеха и подршка Исусу, за Њим су ишле жене. Иначе је код Јевреја био обичај да уз осуђеника буду жене које ће га тешити. Оне су такође давале осуђенику вино са смирном, као опојно дејство које је ублажавало болове (Чарнић 1986). Вероватно су жене успеле некако да пренесу то пиће и да се оно преда Исусу који га је окусио, а касније одбио.

Пре него што ће Исуса разапети, скинули су Његову одећу коју су међусобно поделили римски војници. У Исусово време Јевреји су носили две главне одеће: горњу – огртач и доњу – тунику. Огртач се могао састојати из више делова, док туника није, па када би се скидала, морала се сећи. Војници су узели Христову одећу јер им је то по праву припадало као плен због стражарења. Они су имали задужење да не допусте становништву да наставе са врећањем и ударањем осуђеника. Пошто су морали чекати смрт осуђеника, што се могло одужити, војници су увек поред себе имали коцку, како би се забавили и тако себи време скратили (Чарнић 1986).

Пошто се приближавала Субота или Сабат, свети дан за Јевреје, они су се трудили да се тај дан не погани, а то се могло догодити нечијом смрћу. Зато су затражили од Римљана да се свима пребију колена, како би се смрт убрзала и тако избегло скрнављење (Чарнић 1986). Када су дошли код Исуса, они су видели да је у несвести. Да би се уверили да је мртав, један од војника му је копљем пробо ребро из којег је изашла крв и вода.¹⁵ Тај војник се звао Лонгин, загонетна личност у историји хришћанства. По неким мишљењима, њега је Пилат одредио да прати Исуса и слуша шта Он прича. Лонгин је био задивљен Христовом науком, тако да је постао Његов присталица. На дан када је Исус разапет, чланови Синедриона су затражили од Пилата да се Исусу полеме ноге, намеравајући да искасапе Његово тело и тако докажу да Он није Месија. Зато су послали делегацију да прати да ли ће се извршити ломљење ногу. На челу је ишао капетан који је носио копље, као знак моћи Ирода Антипе. Знајући шта желе, Лонгин је узео копље¹⁶ и пробо ре-

¹⁵ Са медицинске тачке гледишта, када из тела изађе крв и вода знак је да је тело мртво, што није случај са Исусом.

¹⁶ Није сигурно да ли је узео своје копље или храмовно.

бро Исусу. Иначе, код Римљана је био обичај да се током боја прободу непријатељ, како би се уверили да је мртав (http://www.conopljanews.net/koplje_sudbine.html). Наравно, ово је само предање које се не може сматрати веродостојним.

Након смрти Исусове, Његово тело је узео Јосиф из Ариматеје, тајни ученик Христов и члан Синедриона. Он је тело Христово положио у гробницу. Тадашњи су гробови били усечени у стене, састојали су се из два одељења и били спојени малим ходником. Гроб се затварао великим округлим каменом, сличном воденичком (Чарнић 1986). У трећи дан, Христос је васкрсао.

После Христовог васкрсења

После Васкрсења Христовог, Пилат и Ирод су међусобно разменили писма у којима су писали о утисцима са суђења Христовог. Ирод у своме писму Пилату пише да су њега и његову породицу многе несреће задесиле. Прво је његова ћерка Иродијада смртно страдала: „*Доживљавам велику забринутост. Пишем Вам, ња ћеће осетити моју бол са мном. Моја ћерка Иродијада, која ми је драга, се играла над језером покривено ледом. Лед је попустио; и играла је кроз лед, где јој је главу одсекао. Њена глава је остала на површини леда језера. Њена мајка сада плаче и држи главу ћерке на крилу. Цела моја кућа је у великој жалости*“ (Charman, 1).

Разлог њиховог дописивања је тај што је Исус, након Васкрсења, поново виђен: „*Чуо сам да ме желиш видети, јер си видео ојет Исуса након Његовог васкрсења*“ (Charman, 1). Ирод даље пише о своме кајању што је осудио невинне и свете људе, тј. Јованово погубљење и ругање Исусу. Несреће које су га погодиле сматра Божијом казном. Такође пише да му је син Азбонис болестан и да му је жена Салома од силног плакања ослепела на лево око, а осећа да се и њему приближава крај (Charman).

Писмо које је Ирод послао Пилату сматра се апокрифним и не може се узети за веродостојно. У много чему се не слаже са личношћу Ирода Антипе. Он себе у писму представља као побожног човека који се придржава закона, док он то није био. Оно што такође буди сумњу, јесте то што пише да је видео Исуса након Његовог Васкрсења, као и Понтије Пилат. Мало је вероватно да су њих двојица поверовали у Христово Васкрсење. Пилат је био незнабожац и као такав није веровао у васкрсење, а уз то је био велики мрзитељ Јевреја и њихове вере. Такође је проблематично и веровање Ирода Антипе у васкрсење. Он као владар није био човек који се придржавао закона, а поготово није веровао у Исуса као Месију. Уз то, јеврејске старешине су прогласиле да је Исусово тело украдено, па су многи Јевреји то прихватили, укључујући и Ирода. Оно што је вероватно могуће, јесте да се Ирод кајао за убиство Јована Крститеља, јер је био поштован код многих Јевреја, па су неки чак веровали да је он Месија.¹⁷ Дакле, само писмо је загонетно и не може се узети за веродостојно.

¹⁷ Ова група је позната као *мандаити* или *хришћани Јована Крститеља*. Такође су познати и под именом *суба*, што значи *крштењаци*. Не признају Мојсија за истинитог пророка и велики су мрзители Јевреја. Претпоставља се да су настали из гностицизма. Детаљније видети В. В. Болотов, *Историја цркве у периоду до Константина Великог*, Краљево, 2009, 199-202.

Ирод Антипа је након Васкрсења Христовог ускоро остао без власти. Главни разлог је била његова жена Салома, под чијим утицајем је био Ирод. Када је Ирод Агрипа I постављен за цара јудејског од стране цара Калигуле 37. године, Салома је била љута зато што то није био њен муж. Зато га је наговорила да затражи од Калигуле титулу краља, што је он и учинио. Међутим, Калигула га је казнио тако што га је 39. године разрешио власти и протерао у Лугдунум, у Галију. Тиме је била завршена дугогодишња владавина Ирода Антипе (Роровић 2007).

Постоји писмо које је Пилат послао Ироду, а у којем се такође говори о Исусовом Васкрсењу: „*Чуо сам од еїзекуїора и војника који су чували їробницу, да је Он усїао из мрївїх. Имамо їосебну їоїїврду која ми је речена, да се їоїавїо їїелесно у Галїлеїу, у исїїої форми и исїїим їласом, и са исїїим учењем, и са исїїим ученицима. Он је їроїоведео са смелосїћу о Своме васкрсењу и вечном царсїїву*“ (Charman, 2). У писму спомиње своју жену Прокулу, Лонгина и дванаест војника који су тражили Исуса и поверовали у Њега. Даље, пише да је лично видео Исуса и да је, оног тренутка када га је први пут видео, поверовао да је Бог, Творац света. Такође је послао писмо цару Тиберију где му је писао о Исусу, Његовим чудима, распећу, догађајима који су пратили распеће и васкрсење (Charman).

Писма су доста загонетна, а посебно оно Пилатово. Нема доказа да се Пилат дописивао са Иродом и да је уопште постојала потреба за тим, јер је Пилат ускоро био смењен. Нарочито је сумњиво његово исповедање да је Исус Месија, јер је Пилат био незнабожац кога није интересовала јеврејска вера. Што се тиче писма Тиберију, оно је сигурно било, али вероватно не овакво. Као сваки римски намесник, тако је и Пилат послао редован извештај о дешавањима у Јудеји, а у њему се вероватно спомиње Исусово погубљење као преступника (Куган 2006). Оно што још противречи овоме писму јесте то што Пилат Исуса оловљава са *Мој Госїод*, што је једном римском намеснику било забрањено. Уколико је хтео да напредује у служби, било је потребно да се додвори цару, а на овакав начин то није могао постићи. Тиберије је имао негативно мишљење према свим религијама које нису припадале римској матици, укључујући и јудаизам (Куган 2006). Због тога се ово писмо не може сматрати веродостојним.

Понтије Пилат је своју каријеру и живот завршио на неславан начин. Због своје крволочности према Јеврејима и Самрјанима, једна јеврејска делегација је отишла код цара Тиберија да затражи његову смену. Цар је позвао Пилата да дође у Рим, али га је овај затекао мртвог (Флавије, 2008: књ. 18, 4, 2, 790). Не зна се тачно шта се даље десило са њим. Оно што је сигурно јесте да је био смењен од цара Калигуле, који га је и прогнао (Роровић 2007). Оно што ову епизоду чини занимљивом, јесте то да је у тој делегацији вероватно била и Марија Магдалина; када се Тиберију жалила на неправедно суђење Исусу, донела му је црвено јаје и проповедала о Христовом Васкрсењу.¹⁸

¹⁸ Јавност је данас слабо упозната о пореклу црвеног васкршњег јајета. Упозната је само преко усмене традиције да је Марија Магдалина однела код Тиберија црвено јаје, али се не наводе објашњења одакле јој идеја о јајету као вези са Васкрсењем. Етнолози тврде да је Црква овај обичај јајета преузела од многобожачких религија, где јаје има верски значај. Међутим, истина је да јаје

Што се тиче даљег живота Пилатовог, постоје претпоставке да је током владавине Калигуле извршио самоубиство, али и да је погубљен за време цара Нерона. Неке монофизитске хришћанске цркве (Етиопска и Коптска) сматрају Пилата хришћанским мучеником (Роровић 2007). Оно што је сигурно јесте да Пилат није био неки праведник, као што данас поједини хришћани верују, јер је ипак он био римски намесник чија је дужност била да очува мир, па макар неког и осудио на смрт. То јасно наглашава Анто Поповић, који каже: „*Пилајово њонашање за време суђења Исусу како ња њриказују еванђеља било је очиио у складу с њосѡојећим ѡравним нормама*“ (Роровић 2007, 99).

Закључак

Очигледно је да је Христос страдао на неправедан начин. Узрок Његове смрти је сујета јеврејских старешина и њихова похлепа за влашћу. Они су увидели да Христова наука може довести до краја њиховог ауторитета, што они нису желели, па су га оптужили за богохуљење. Међутим, пошто нису могли да га осуде на смрт, случај су пребацили на Римљане. Пилат се заиста залагао да Исуса не осуди, али не зато што он то није желео, него зато што није хтео да има посла са Јеврејима. Међутим, пошто је Себе називао Сином Божијим, морао је да га осуди на смрт. Пилат се не може сматрати главним кривцем за смрт Исусову, него јеврејски свештеници, јер је Пилат само извршавао римски закон.

Библиографија

Извор

Јосиф Флавије (2008). *Јудејске стѡрине*, Београд.

Ђирилична литература

Болотов, В. В. (2007). *Увод у црквену историју*, Краљево.

Болотов, В. В. (2009). *Историја цркве у ѡериоду до Констѡнѡина Великоѡ*, Краљево.

Драгутиновић, П. (2013). „Тројезични крсни натпис (Јн. 19, 20)“, у: *Православље* бр. 1113 – 1114, Београд, 24-25.

Куган, М. Д. (изд.) (2006). „*Библијска оксфордска историја*“, Београд.

Лозе, Е. (1986). *Свети Новоѡ завѡша*, Београд.

Оружје које је одређивало судбину човечанстѡва, прегледано 1. 7. 2013. г. на: http://www.soprljanews.net/koplje_sudbine.html.

потиче из јудаизма, које се користило за време празновања Пасхе, као символ Јерусалимског храма. Детаљније видети Младен В. Шобот, „*DeovisPashalibus* (о Васкршњем јајету)“, у: *Видослов* бр. 56, Требиње 2012, 130-143.

- Панчовски, И. (1967). *Личности Исуса Христа*, Ниш.
- Поповић, Н. З. (2013). „О проблему супротстављености јеванђелских Пасхи“, у: *Теолошки њојлеги* 1/2013, Београд, 137-149.
- Томић, И. (2010). *Јудејске верске заједнице у доба антике*, Београд.
- Чарнић, Е. (1981). *Еванђеље њо Мајеју II*, Београд.
- Чарнић, Е. (1983). *Еванђеље њо Луки*, Београд.
- Чарнић, Е. (1986). *Еванђеље њо Јовану*, Крагујевац.
- Чарнић, Е. (1993). *Исус Христос. Живој и дело*, Крагујевац.
- Шобот, М. В. (2012). „DeovisPashalibus (о Васкршњем јајету)“, у: *Видослов* бр. 56, Требиње, 130-143.

Латинична литература

- Carter, W., *Pontius Pilate: Roman Governor*, прегледано 16.5. 2014. г. на: http://www.bibleinterp.com/articles/Carter-Pontius_Pilate_Roman_Governor.htm.
- Chapman G. W., *Eyewitness of the Crucifixion and Resurrection of Christ*, прегледано 1. 7. 2013. на: <http://chapmanresearch.org/PDF/Eyewitnesses%20of%20the%20Crucifixion%20and%20Resurrection%20of%20Christ.pdf>.
- Connoly, P. (1993). *Living in the Time of Jesus of Nazareth*, Hakishon.
- Edwards, W. D., Gabel, W. J., Hosmer, F. E. (1986). „On the Physical Death of Jesus Christ“, у: *Journal of the American Medical Association* No. 11, 1986 – vol. 255, 1455-1463.
- Green, D. E. (2004). „The Folly of the Cross“, у: *The Master's Seminary Journal* 15/1 (Spring 2004), 59-69.
- Leeson, C. H. (1904). *The Story of Christ's Passion*, Cincinnati – New York.
- Messner, B. E. (2000). „Pontius Pilate and the Trial of Jesus: The Crowd“, у: *Society for Crypto – Judaic Studies* 3 (Fall 2000), 195 – 207.
- Miller, S., *The Horror of Roman Crucifixion*, прегледано 6. 11. 2014: <https://www.lillenas.com/vcmmedia/2401/2401385.pdf>.
- Osborne, J. H. (1897). *Crucifixion*, Syracuse N.Y.
- Popović, A. (2007). *Novozavijetno vrijeme*, Zagreb.
- Webb, J. W. D. (1907). *The Trail of Jesus Christ*, Kansas.

The historical facts of Jesus' crucifixion in the reign of Roman governor Pontius Pilate

Summary. The crucifixion of Christ happened during the reign of Pontius Pilate, the procurator of Judea. Pilate had condemned Jesus at the request of Jewish elders, who had already condemned Jesus in Sinhedrion for blasphemy, a felony punishable by stoning to death. Having no legal rights to perform death sentences, the Judeans sent Jesus to the Roman governor who had authority to

order Jesus' death. Jesus was presented to Pilate as a rebel and reactionary, and not as a blasphemer because, in that case, Pilate would have not accepted to condemn Him. Jesus called Himself the Son of God, which was a title of the Roman Emperor, and the governor was obliged to accept this case, because usurping imperial titles was considered a felony. Jesus was condemned as a criminal and a rebel, and was sentenced to death by crucifixion, a punishment performed only on rebels and non-Romans.

Keywords: Pontius Pilate, Jesus Christ, Sanhedrin, crucifixion, judgment, procurator, high priest, Jews.